

058. Wetenswaardigheden uit de ANS, de Algemene Nederlandse Spraakkunst (1)

1. De ouders wilden geen ogenblik stilzitten, totdat ook hun dochter stil in een hoekje zat.
2. De boswachter kon het bos door lopen, nadat hij de HLS [spreek uit: haa-èl-ès] met goed gevolg doorlopen had.
3. Door goed kéúren van het doorregen spek kon men dit ook officieel góédkeuren.
4. De hardloper moest heel hard lopen om de bus te halen. Mede door toedoen van de crosstrainer kon hij afzwemmen. Hopelijk gaan de andere radiozenders naast de TROS niet ook vertrossen.
5. Het voltooid deelwoord van stofzuigen is [vul in:] gestofzuigd, van stampvoeten [vul in:] gestampvoet en van klappertanden [vul in:] geklappertand. Sommige omroepen zijn versekst.
6. Hij kon niet ademen, hij kon dus geen adem halen. Dat gold m.m. [spreek uit: afkorting voor mutatis mutandis] – mutatis mutandis – ook voor de zwikzwak, het zulthoofd, de zandruijer, het ijskonijn, de wijgöochem en de vuns.
7. Is nu gestandaardiseerd welke woorden Belgisch-Nederlands zijn en welke niet? Een goed voorbeeld is: "Ik ben de laatste jaren verdikt", waar Standaardnederlands aangekomen zegt.
8. Ik heb gebadmintond, ik heb me gedoucht, ik heb gescooterd, men heeft me gedemaskeerd.
9. Wat het zwaart is, moet het zwaart wegen. De zwaarte van het zwaard werd zwaar overschat.
10. Collaborateur is een pejoratief en tiptop is een melioratief. Jan Modaal zit daartussenin.
11. Bevriezen en ontvlammen zijn inchoactieve werkwoorden, net zoals ontdooien en oplaaien.
12. Voldoet het ebolavaccin als het ebolavirus via een ebola-epidemie uitbreekt en huishoudt?
13. Bij acroniemen onderscheiden we initiaalwoorden, letterwoorden en combinaties ervan. Voorbeelden van de eerste categorie zijn: de nv's, het bh'tje, de ub, de PvdA, het OM, de AOW – de Algemene Ouderdomswet –, de BRTN, C&A, tv, pc, KRO, cd en hiv-virus [spreek uit haa-ie-vee].
14. KRO staat trouwens voor Katholieke Radio-omroep. Bij de NS werken NS'ers en NS'sters.
15. Letterwoorden zijn in feite initiaalwoorden, die we als een nieuw woord uitspreken. Voorbeelden daarvan zijn: cara, Riagg, pet (polyethyleentereftalaat), hivvirus [spreek uit: hif], Bloso, Unicef, radar, NAVO en mavo.
16. Bij de derde soort staat minco voor minderwaardigheidscomplex, sofinummer voor sociaal-fiscaal nummer, en tehatex voor tekenen, handvaardigheid en textiele werkvormen.
17. Bij de kick-off van het project meldde zich een slokop, die ook flapuit, zuipschuit en weetal was. Men gebruikte die koukleum, tevens zoetekauw, te pas en te onpas als voetveeg. Hij had naslagwerken over paard-en-wagens en verzamelde kop-en-schotels. Hij stalkte een domineese.
18. De dokter op huisbezoek gedroeg zich als kijk-in-de-pot en sta-in-de-weg voor de butler.
19. De onderzeeboot behoorde niet tot de bovenwatervloot, de U-boot en de Nautilus ook niet.
20. Die laatste stond onder bevel van kapitein Nemo in Jules Vernes '20.000 mijlen onder zee'.
21. Moet je in een meerpartijstaat zoals Engeland aparte Lager- en Hogerhuisdebatten voeren?
22. De duizendpoot liet de offsetmachine volop draaien bij de komst van de antikraakwet.
23. U vroeg nog wat dicteewoorden? Wel, hier zijn ze: man-vrouwrelatie, vader-dochterverhouding, de HAL [spreek uit: afkorting voor: Holland-Amerikalijn] – de Holland-Amerika Lijn –, mandagproductie, het meervoud van mp [spreek uit: afkorting van: minister-president] is voluit [vul in:] ministers-presidenten, kattenkruid en zonneshijn, kattenkwaad, maneschijn en zonsopgang, auto-ongeluk en reclameadviesbureau, ordehandhaver, bedrijf- en productschap en zyklon B.
24. Samen met Zijne Heiligheid de paus ontving Zijne Koninklijke Hoogheid de olympiërs.

25. U wilt nog wat samenstellingen met eigennamen? Nou, vooruit dan: een montessorischool, de Julianalaan, het Arteveldeplein, de colbertjas, het Tindemanseffect, een SP-motie, het Volkskrantgebouw, de NRC-vestiging, de FNV-voorzitter, een garibaldihoed, de Romereis, de Himalaya-expeditie, de Cubacrisis, de Mekkaganger, de Bosniëconferentie, het Maltaberaad, de Daytonakkoorden en ten slotte de contramine tussen het bewind-Bouterse en het kabinet-Den Uyl.
26. Geen feller anti dan een ex. En ze had nog wel een her ook. De een zijn brood is...

Rein Leentfaar